

De bibliotheken van LjG Amsterdam en het Levisson Instituut

Francine Püttmann, directeur Levisson Instituut, bibliothecaris LjG en Levisson Instituut

22 mei 2024

In augustus 2010 opende prins Willem Alexander het nieuwe gebouw van de Liberaal Joodse Gemeente aan de Zuidelijke Wandelweg in Amsterdam. Het is de grootste synagoge in continentaal Europa die na de Tweede Wereldoorlog werd gebouwd. Het bevat een sjoel met 900 zitplaatsen, een tweede kleine sjoel, zalen voor bijeenkomsten en feesten, leslokalen voor het zondagochtend onderwijs aan de jeugd, kantoren en ook een bibliotheek, annex bestuurskamer. LjG Amsterdam heeft 2000 leden en is de grootste joodse gemeente in Nederland.

Het oude sjoelgebouw, dat in 1966 was geopend, was door de jaren heen te klein geworden voor de groeiende gemeente en had intussen ook allerlei bouwkundige gebreken. Het werd afgebroken en op 200 meter afstand, werd het nieuwe gebouw neergezet.

Ook in het oude gebouw waren er diverse ruimten, waaronder een bestuurskamer die tevens dienst deed als bibliotheek.

Judith Druk bibliotheek

De bibliotheek in de oude sjoel bestond uit een verzameling boeken op joods religieus en cultureel gebied. Deze verzameling was het werk van Judith Druk (1918-1985), die het als haar taak beschouwde de joods-geestelijke waarden in stand te houden en door te geven. Zij was als pedagoge actief binnen de LjG op het gebied van onderwijs en leidde kinderen op voor hun bar- of bat mitswa. Haar boekencollectie werd na haar overlijden in 1985 ondergebracht in het gebouw van de LjG Amsterdam en werd de Judith Druk Bibliotheek genoemd. Daarna werd het ook nog uitgebreid met nieuwe schenkingen en aankopen, met name op het gebied van liberaal jodendom. De catalogus bestond uit een alfabetische en systematische kaartcatalogus, waarvoor een Amerikaans classificatiesysteem voor joodse bibliotheken werd gebruikt. De werkzaamheden in de bibliotheek werden verricht door vrijwilligers.

De bibliotheek moest een makkelijk bereikbare, laagdrempelige bibliotheek zijn voor alle leden van de Liberaal Joodse Gemeenten in het hele land. In het maandblad Levend Joods Geloof verscheen regelmatig een lijst met recent verworven werken.

Leden van een LjG mochten gratis lenen, niet-leden mochten ter plekke boeken raadplegen, maar niet lenen. In 1995 werd de bibliotheek geautomatiseerd. Er waren 2400 boeken.

Levisson Instituut

In 2002 werd het Levisson Instituut opgericht door David Lilienthal, rabbijn van LjG Amsterdam. Het is genoemd naar Robert A. (Bob) Levisson (1913-2001), één van de grote leiders binnen het Nederlands Verbond voor Progressief Jodendom.

Het doel was rabbijnen op te leiden voor de Nederlandse liberaal-joodse gemeenschap. Tot die tijd moest je naar Londen om aan het Leo Baeck College te studeren. In 2008 ontving de eerste groep van vijf studenten hun semicha. De studie duurt vijf jaar en over twee jaar hopen we de 9^e rabbijn af te leveren. Nadat David Lilienthal in 2012 afscheid nam als decaan van het instituut en naar Israël verhuisde, nam rabbijn Menno ten Brink zijn functie als decaan over. Ook kwam er een Management Team en werd ik directeur.

Het instituut is een internationaal erkende rabbijnenopleiding. Daarnaast organiseert het instituut cursussen zodat mensen als leken-functionaris in hun eigen liberaal joodse gemeente taken op zich kunnen nemen. Denk aan cursussen als voorzanger, of gabbai (assistent bij de Toradiensdienst op sjabbat),

maar ook om diensten te leiden als er geen rabbijn aanwezig is. Wereldwijd is er een gebrek aan rabbijnstudenten. Daarom leidt het Levisson Instituut mensen op om de continuïteit in alle liberale gemeenten te borgen. www.levisson.nl

Levissonbibliotheek

Bij de oprichting van het instituut keek rabbijn David Lilienthal vooral naar de opzet van het Leo Baeck College in Londen, waar hijzelf had gestudeerd. Ook de bibliotheek daar was een voorbeeld voor hoe het hier zou kunnen zijn. Met subsidie en donaties weet hij een aantal studieboeken aan te schaffen die de basis gaan vormen van de Levisson bibliotheek.

In 2003 begon de eerste groep rabbijnstudenten met hun studie. De studiebibliotheek die intussen was aangeschaft stond in de bibliotheek, waar ook de lessen werden gegeven.

Tegelijkertijd waren ook nieuwbouwplannen voor de sjoel in volle gang. Het gebouw aan de Jacob Soetendorpstraat werd eind 2007 afgebroken en de gemeente huisde ruim 2,5 jaar in een voormalige kerk op de Stadionweg. Daar stond in de tuin een groot houten bijgebouw waar de boeken van de LjG en het Levisson Instituut in stellingen werden ondergebracht. Ook de lessen aan de rabbijnstudenten vonden daar plaats. Een jaar later in 2008 studeerde de eerste groep van vijf rabbijnen af.

In 2009 besloot de bibliotheekcommissie dat in het nieuwe gebouw de Judith Druk Bibliotheek en de Levisson bibliotheek in één ruimte moesten worden ondergebracht. Er zou geen onderscheid meer komen tussen de Judith Drukbibliotheek met de algemene joodse boeken en de Levisson bibliotheek met zijn wetenschappelijke literatuur.

De nieuwe bibliotheek zou tevens de bestuurskamer van LjG Amsterdam zijn. Over de inrichting van de ruimte voerde de bibliotheekcommissie regelmatig overleg met de projectgroep huisvesting. Er moest ook een beslissing worden genomen over de kasten en hoe je de boeken in de hoogte kon bereiken. Gedacht werd aan rails langs de kasten met verrijdbare trappen. Die rails zijn er uiteindelijk gekomen, maar de trappen niet. Dat werkte niet. Nu staat er een hele hoge trap die je met veel moeite een stukje kan verplaatsen. Je moet geen hoogtevrees hebben om op de bovenste planken iets te pakken. Daar staan dan ook boeken, die nauwelijks worden ingezien.

Al eerder werd in het gebouwtje in de tuin op de Stadionweg begonnen met het digitaal ontsluiten van de beide bibliotheken in één gezamenlijke catalogus. Daarvoor werd een voormalig medewerkster van de Bibliotheca Rosenthaliana aangesteld, die het als bulkwerk beschouwde en daarbij vrij veel steken heeft laten vallen. Zij werd na twee jaar vervangen door iemand anders, die eerst veel puin heeft moeten ruimen. Ikzelf nam het weer begin 2012 over en ook nu nog haal ik er fouten en slordigheden uit.

Ik heb Hebreeuws gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam, met als bijvak boek- en bibliotheekwetenschap. Tijdens mijn studie heb ik ook nog een periode in de Rosenthaliana gewerkt, als vervanging van iemand die met zwangerschapsverlof was.

Naast het directeurschap van het Levisson Instituut ben ik ook bibliothecaris van de LjG en het Levisson.

Voor de systematische catalogus werd ook weer een bestaand systeem voor joodse bibliotheken gebruikt, in samenspraak met de Rosenthaliana. De boeken zouden volgens diezelfde indeling in de boekenkasten worden geplaatst en daardoor per onderwerp gemakkelijk te vinden zijn. In de praktijk blijkt de indeling van de kasten toch lastiger dan aanvankelijk gedacht. De kasten zijn ingedeeld in

grote onderwerpen, zoals geschiedenis, bijbel, Talmoed, filosofie, liturgie, maar hierbinnen is het toch weer erg zoeken naar de juiste planken.

De handbibliotheek van het Levisson Instituut zou in het nieuwe gebouw in de Levissonkamer komen.

De digitale catalogus werd speciaal gebouwd voor de Ljg en Levisson. Het bestaat uit één website met twee domeinnamen (<https://ljgbibliotheek.nl/> en <http://levissonbibliotheek.nl/>) en bevat wat algemene informatie over de bibliotheek en als belangrijkste de catalogus.

Bij het ontsluiten van de twee bibliotheken is er toch een onderscheid gemaakt tussen boeken uit de Judith Druk bibliotheek en die van het Levisson Instituut. Elk boek heeft voorin een streepjescode gekregen met een nummer. Het ene nummer begint met JD en het andere met LI.

Gezocht kan worden op auteur, titel en trefwoord. Ook op de barcode kan gezocht worden, maar dat is vooral voor de bibliothecaris.

De Levissonbibliotheek is in eerste instantie bedoeld als een studiebibliotheek voor de rabbijnstudenten, maar is ook te gebruiken door iedere geïnteresseerde.

Samen met de boeken van de Judith Druk bibliotheek vindt u hier 8500 titels. Om een duidelijke studiebibliotheek ervan te maken heb ik de bibliotheek opgeschoond. Zo is alle belletristiek eruit en geplaatst in de open kast in de naastgelegen ruimte. In deze kast worden door de leden van de gemeente vooral veel boeken gedumpt die ze thuis kwijt willen. Zo nu en dan ga ik er dan ook met een bezem doorheen.

In de praktijk wordt de bibliotheek zeer weinig gebruikt. Toen hij officieel in 2012 openging is er nog wel veel moeite gedaan om met vrijwilligers de bibliotheek op bepaalde tijden open te stellen, maar daar werd nauwelijks gebruik van gemaakt. Nu kan men op afspraak met mij langskomen.

Een enkele keer wordt een nieuw boek aangeschaft. Het heeft geen zin om veel aan acquisitie te doen, omdat de collectie voor de rabbijnstudenten voldoende is en de rabbijnen vaak zelf privé boeken willen aanschaffen.

Wel worden regelmatig boeken aangeboden van mensen die hun huis opruimen, bij een verhuizing of na een overlijden. Bijna altijd worden deze boeken door mij afgewezen. Boeken moeten passen binnen de collectie.

Muziekbibliotheken

Dan hebben we ook nog twee muziekbibliotheken.

De ene is van de Liberaal Joodse Gemeente en heet de Paula Salomon bibliotheek. Paula Salomon-Lindberg (1897-2000) was een internationaal befaamde Duitse klassiek zangeres en tevens voorzanger in de grote synagoge in Berlijn. Zij was de stiefmoeder van Charlotte Salomon, wiens levenswerk in gouaches in het Joods Museum hier in Amsterdam is ondergebracht en over wie deze zomer weer een tentoonstelling in het museum te zien zal zijn. Paula Salomon en haar man Albert vluchtten in 1939 naar Amsterdam, overleefden de oorlog en bleven in Amsterdam wonen. Paula gaf hier concerten, zangles en trad ook regelmatig op als voorzanger in de Ljg Amsterdam, waar ze lid was. Zij overleed in 2000 op 102-jarige leeftijd.

Na haar overlijden heeft de Paula Salomon Stichting subsidie aan de Ljg gegeven om de bestaande muziekbibliotheek te ordenen en te inventariseren. Deze bibliotheek bestaat uit bladmuziek voor het koor van de Ljg, dat vooral met de joodse feestdagen tijdens de diensten optreedt. De bladmuziek, bestaande uit bijna 500 synagogale liederen, is alfabetisch op titel ondergebracht in hangmappen en ook in de gezamenlijke digitale catalogus opgenomen.

Intussen is bijna alles door het koor gedigitaliseerd en worden de fysieke partijen nauwelijks meer gebruikt.

De andere muziekbibliotheek is die van het Levisson Instituut. De Paula Salomon bibliotheek is gericht op de synagogale koormuziek. De muziekbibliotheek van het Levisson Instituut is bedoeld voor de chazan, de voorzanger die de diensten zingt op sjabbat en op de feestdagen. Op de feestdagen wordt de chazan begeleidt door het koor en een piano.

Een van de taken van het Levisson Instituut is ook het opleiden van voorzangers. Sinds de oprichting in 2002 hebben we twee keer een groep mensen hiervoor opgeleid. Het is niet een permanente cursus die we aanbieden, maar alleen als er in de joodse gemeenten behoefte is aan nieuwe voorzangers. Zij zijn leken-zangers, want een professionele zangopleiding bieden we niet aan. De bladmuziek die daarbij hoort is volledig digitaal en staat op de website van het Levisson Instituut. Het is ingedeeld naar de diensten en de pagina's in de gebedenboeken. De bladmuziek gaat altijd gepaard met een geluidsopname door professionele voorzangers, die ook de lessen verzorgen. Deze digitale muziekbibliotheek wordt veelvuldig gebruikt, ook door mensen in het buitenland, hoewel het hier gaat om synagogale muziek volgens de Nederlands liberaal-joodse traditie.
<https://levisson.nl/muziek/>

Ik hoop dat het duidelijk is geworden dat de LjG en het Levisson Instituut samen een paar bibliotheken beheren. Sommige onderdelen worden regelmatig gebruikt, andere weer minder. Het is wel de enige bibliotheek in Nederland die een collectie heeft op het gebied van het liberaal jodendom.

Francine Püttmann
contact@levisson.nl
www.levisson.nl